

virtutem, non tamen amor amicitiae potest terminari ad oculos, vel ad manus tamquam ad terminum cum quo habeo amicitiam, et illi possum concupiscere illas partes, vel proprietates, aut etiam mihi tamquam bonum concupitum.

VII. Similiter ergo amicitia non potest haberi in ordine ad unum attributum divinum, ut stat sub illo conceptu præciso, quo concipitur per modum attributi, et quasi proprietas Dei, sed in illa ratione divina debet respicere suppositum, cui terminetur amicitia: hoc autem ipso quod aliquod attributum concipio, ut suppositum in se subsistens, diligo illi bonitatem totius, non solum totius attributi, sed totius suppositi habentis attributum, et sic implicite involvit totam bonitatem Dei, quod ipse auctor fatetur non sufficere ad distinguendos habitus charitatis. Itaque divina attributa sub præcisione concepta possumus amare, vel laudare amore imperfecto, et absoluto, et inefficaci, non tamen amore amabili tendente ad personam, non ad præcisionem inadæquati constituentis. Imo hac ratione existimo fieri non vulgare argumentum contra eam sententiam, quæ admittit posse videri unum attributum sine alio, quia visio intuitiva sapientiae, verbi gratia in Deo debet videre illam, ut subsistentem, et ut personam intellectualis naturæ; hoc autem ipso quod videtur ut attributum subsistens debet necessario videri cum aliis cum quibus est identificatum, qua sub præcisione non subsistit, sed in re ut identificatum cum aliis, sine quibus non subsistat in re.

VIII. Ad argumentum ergo in contrarium respondetur, quod diversa attributa fundant diversas virtutes, quando se habent ut rationes diversæ attingibilitatis, non autem quia se habent ut diversæ res affectæ, ita quod attingatur unum attri-

butum præscindendo ab alio ut a re non affecta: nam religio totum Deum attingit, et similiter fides, et spes, licet sub diversis rationibus pertinentibus ad diversa attributa. Et dato quod posset unum attributum sic attingi sine alio a diversis virtutibus, tamen in amicitia nullo modo id potest admitti propter rationem factam, quia respicit essentialiter bonitatem non quomodocumque, sed ut est bonitas totius, seu personæ. Quod si solum ratio attingendi est unum attributum, res tamen affecta est bonitas totius, ad quam terminatur amicitia, eadem erit secundum speciem, sive attingat unum attributum, sive aliud, quia non completur ratio amicitiae in eo quod diligitur tamquam ratio explicita, sed in persona, ad quam terminatur. Deus autem ut auctor gratiæ terminat diversas amicitias, non propter diversa attributa, quæ diligantur ut termini, totus enim Deus diligitur in una, atque in altera; sed propter diversas communicationes, quæ requiruntur ad fundandas amicitias diversas, sicut supra dictum est. Quod vero dicitur de visione unius attributi sine alio, id est omnino impossibile, loquendo de visione intuitiva attributorum: sed dato hoc per impossibile, non tamen est possibilis amicitia nisi ad personam, et consequenter ad bonitatem totius suppositi non ad bonitatem cum præcisione.

IX. Ad secundam difficultatem respondetur, visionem claram et fidem, licet sint diversæ cognitiones in ratione luminis intelligibilis, in ratione tamen regulativi illius actus qui est amor, non differunt in regulando, quia amor etiam amicitiae abstrahit a ratione visi vel non visi, habiti vel non habiti. Quam solutionem optime tradit D. Thomas 1-2, quæst. LXII, art. VI. Itaque sicut in amicitia humana, quod amicus

sit absens vel præsens, et consequenter reguletur amicitia per visionem intuitivam vel abstractivam, non variat speciem amicitiae, quia iudicium regulativum amicitiae quantum ad substantiam, est iudicium de bonitate amici tali modo se communicantis: ita in amicitia supernaturali iudicium illius quoad substantiam est de bonitate divina, ut communicativa sui in bonis propriis, et divinis. Quod vero sit homo in possessione illorum, vel solum in spe, in præsentia, vel in absentia solum infert accidentalem mutationem in ratione amicitiae, et ideo ut docet Paulus 1 Corinth. XIII: *Charitas nunquam excidit.*

X. Ad tertiam difficultatem respondetur, quod S. Thomas infra quæst. XV, art. I, ponit differentiam inter charitatem, et honorem, quod amor respicit bonum in communi; honor autem proprium bonum honorati, quia honor est testimonium propriæ virtutis, et ideo amor non diversificatur propter bonitatem, quæ est in diversis subjectis, dummodo omnia referantur ad unum: honor autem diversificatur secundum proprium bonum honorati. Secundo respondet D. Thomas 2-2, quæst. LXXXI, art. IV ad tertium: « Quod objectum amoris est bonum, objectum autem honoris est excellentia, bonitas autem Dei communicatur creaturæ, non autem excellentia bonitatis ejus, et ideo eadem charitas diligit Deum et proximum: non autem idem est cultus Dei, et creaturæ. »

XI. Utraque solutio displicuit patri Vazquez lib. I de adoratione, cap. VI, et I tom. III par. disp. XCIV, cap. II, et objicit contra primam, quia amor non solum fertur in bonum universe, sed etiam in bonum particulare ipsius dilecti, et deinde non apparet quomodo bonum particulare quod volumus proximo re-

feratur in Deum, cultus autem quem exhibemus sancto non referatur in Deum, cum ille, qui adoratur martyrem Deum in martyre adoret. Contra secundam autem solutionem objicit, quia falso dicit S. Thomas bonitatem Dei communicari homini, nam id quod communicatur, aut est bonum creatum, aut ipsemet Deus, qui donatur hominibus: si est bonum creatum, tunc non communicatur bonitas divina, sed effectus ejus, et sic non amatur Deus in homine, sed aliquis ejus effectus, aut vestigium: si communicatur ipse Deus, tunc Deus amatur ut bonum volitum proximo, et sic Deus est bonum concupitum, non terminans amorem amicitiae, sed proximus est, cui volumus bonum, quod est Deus; ergo tunc non diligitur proximus amicitia Dei, sed Deo concupito, proximo ut amico.

XII. Sed merito rejicit tamquam parum urgentes has objectiones pater Granados ubi supra sect. IV. Ad primam ergo respondetur non dixisse S. Thomam, quod amor fertur in bonum universe, hoc est, in bonum universale in essendo, et prædicando (crassa est hæc intelligentia) sed fertur amor in bonum particulare singulare, imo ad personam cum qua habetur amicitia. Dicitur autem ferri in bonum in communi communitate causalitatis, non prædicationis, quatenus scilicet bonum est diffusivum sui, et potest esse ratio formalis objectiva, non solum diligendi se, sed etiam aliud per respectum ad se. Sicut medicina amatur propter salutem, et medium propter finem. Cæterum excellentia quam respicit honor non communicatur alteri subjecto capaci excellentiæ, et honoris proprii, per modum objectivæ rationis honorandi, quia excellentia est id, in quo unum eminet præ altero, et consequenter per hoc differt ab illo, et segregatu

ab illo. Unde amor, et majestas opposito modo procedunt, quia amor est unitivus, et condescendens; excellentia autem segregativa, unde non potest esse ratio excellentia unius ad honorandum alterum per modum unius, sed per modum subordinati ad alterum, in ratione diversæ excellentiæ; sicut servus honoratur propter dominum, tamquam propter finem cui subordinatur, non tamquam propter objectum, quod sit unum cum illo. Secus est in rebus inanimatis, quæ non coluntur tamquam objecta capacia honoris, sed ut signa, et repræsentationes rei honoratæ, quæ in ratione signi non ponunt in numero cum re honorata. Ex quo patet ad secundum, quod cultus sancti refertur in Deum ut finem, non ut in objectum, et rationem colendi, sicut dilectio proximi fertur in Deum, ut in rationem objectivam amoris amicabilem, quatenus proximus est aliquid amici.

XIII. Ad tertium dicitur, quod divinæ bonitatis communicatio dupliciter consideratur, et effective, et respective: effective quatenus se, vel dona sua creata communicat hominibus, et sic ponit in eis bonitatem intrinsecam, ratione cujus homo est diligibilis ex propria perfectione: respective quatenus homo præcise consideratur ut aliquid Dei, et quasi ab extrinseco diligibilis redditur; et hoc modo Deus non consideratur ut bonum concupitum homini, vel donatum illi, sed consideratur ut principale objectum diligibile, et per respectum ad illum diligitur proximus, sicut medicina diligitur ratione salutis, quatenus non attenditur ibi alia ratio diligendi, quam bonitas principalis objecti, et finis non communicata intrinsece mediis, sed respecta a mediis. Et hoc etiam modo quando honoratur imago, tota ratio colendi illam est exemplar, et ideo non alia ratione

adoratur quam ipsum exemplar, quatenus relative ad illud colitur. Secus est quando id quod colitur ratione alterius etiam in se est capax honoris, sicut legatus regis, tunc enim solum colitur propter regem tamquam propter finem; ratio autem objectiva honoris est ipsum officium legati prout in eo recipitur, et illi confert excellentiam quamdam participatam, et relatam ad regem ut ad finem, cujus signum est, quod in ipsa legatione potest esse diversa excellentia, et unus legatus magis honorari, quam alius; non ergo habet puram repræsentationem sicut imago, sed honoratur officium, excellentia ejus.

XIV. Ad ultimam difficultatem respondetur, omnes illos actus charitati solum esse materialiter diversos, formaliter autem ejusdem speciei, ut subsunt motivo charitatis, sicut in aliis virtutibus idem invenitur. Sicut religio habet diversos actus, verbi gratia adorare, vovere, etc. et fortitudo habet aggredi, et sustinere, versaturque inter diversas passiones, scilicet timores, et audacias, quas moderatur, et moderatas producit; unde id quod est diversæ speciei in genere passionis est ejusdem in genere fortitudinis. Et similiter amor et gaudium, et desiderium, quæ in ratione actus voluntarii sunt diversa, in ratione charitatis sunt ejusdem speciei, quatenus procedunt ex eodem motivo, et unum consequitur ex alio. Similiter amor Dei efficax et inefficax possunt pertinere ad charitatem, si inefficax sumatur non pro amore benevolentiae in ordine ad Deum imperfecte tamen, et nondum constituens amicitiam: non enim isti duo amores opponuntur tamquam contraria, sed tamquam perfectum et imperfectum in eodem genere, sicut timor initialis et filialis, qui ad eundem reducuntur, ut dixit S.

Thomas supra quæst. XIX, art. VIII. Non autem sicut actus certus, et incertus, qui postulant diversum lumen, et diversam rationem formalem; ille autem actus inefficax diligit quidem Deum super omnia ex parte objecti; ex parte tamen subjecti non objicit ei omnia cum effectu, et ideo non expellit peccatum, non propter contrarietatem ad charitatem, sed propter imperfectionem.

XV. Denique ad id quod additur posse plures actus ejusdem speciei esse simul, respondetur quod licet in sententia D. Thomæ repugnet plura accidentia solum numero distincta esse in eodem subjecto, si tamen aliquo modo distinguantur specie saltem incompleta, aut ex parte materiæ, vel secundum diversam modificationem, non repugnat esse simul; et sic fatetur D. Thomas infra quæst. LXXIV, artic. II ad primum, quod charitas licet sit unus habitus habet duos actus, quorum unus ordinatur ad alium, scilicet diligere Deum et proximum. Et eodem modo in religione inveniuntur plures ut docet infra quæst. LXXXI, artic. III ad secundum. Et tales actus habent aliquam speciem incompletam, vel modificationem, aut extensionem distinctam ratione cujus non sunt omnino solum numero diversa in eodem subjecto.

## ARTICULUS IV.

*Utrum charitas sit cæteris virtutibus excellentior, etiam in esse naturæ?*

I. Duo suppono, de quibus modo non est controversia. Primum, quod charitas in genere moris est excellentior cæteris virtutibus; hoc enim ad minus vincit locus Pauli I ad Corinth. XIII: *Major autem horum est charitas*: et ad Colossen. III: *Su-*

*per omnia charitatem habere, quæ est vinculum perfectionis*; hoc enim ad minus verificari debet de majori perfectione morali. Hic autem quærimus, an etiam de entitativa. Et dicitur charitas moraliter perfectior, vel ratione majoris æstimationis, sicut rex est dignior cæteris, non in physica entitate hominis, sed in dignitate morali: vel secundo, quia excellentius continet genus moris, quod est movere, et imperare cæteris virtutibus, quia cum charitas attingat finem supremo modo, reliqua quæ sunt ad finem imperando movet, et ornat: vel tertio, ratione proprietatis moralis, scilicet meriti, quod excellentius convenit charitati, quia est radix meriti in omnibus actibus meritoriis, et inseparabiliter est conjuncta justificationi tamquam ultima dispositio.

II. Secundum est, in hac controversia excipiendam esse unionem hypostaticam, gratiam habitualement, et lumen gloriæ, quæ entitative sunt perfectiora charitate. Unio quidem hypostatica, quia est unio substantialis ad Deum in persona, quod longe superat quamlibet unionem amoris, vel operationis, et sic entitative est perfectior, cum sit propinquior summo enti: gratia autem habitualis, quia est radix charitatis, et immediata participatio divinæ naturæ ut natura est, charitas autem est participatio divinæ voluntatis, vel amoris: lumen autem gloriæ, quia est suprema et nobilissima operatio intellectus unius ipsum Deo sicut est in se per modum intelligibilem; charitas autem quasi per inclinationem, et impulsum in Deum fertur, et ita lumen tam ex parte potentiæ, quam ex parte objecti uniti excedit charitatem. De hoc tamen infra aliquid amplius dicemus.

III. Quare præsens comparatio est inter charitatem, et reliquas virtu-